

Afgiftkantoor Gent X
Erkenningsnummer P303157
Toelating gesloten verpakking
Gent X – Erknr. BC 6365

BELGIË
PB
GENT X
3/2207

de Boskrant, onmisbaar voor elke bosliefhebber

DE BOSKRANT



VU: BART MUYS – Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode (Melle)
tel. 09-264 90 50 – fax 09-264 90 92 – info@vbv.be

verschijnt 5 x per jaar: feb-april-juni-sept-dec
35ste jaargang nr 4

2005
september



WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER

Griet Buyse, Jasse Cnudde, Katrien De Cock,
Bert De Somviele, Rik De Vreese,
Katrijn Gijssels, Noah Janssen,
Kristine Vander Mijnsbrugge,
Peter Van Gossum, Karen Wuyts.

EINDREDACTIE

Griet Beckers, Jeroen Franssens,
Katrin Goyvaerts, Inge Ketels, Inge Serbruyns,
Geert Van Kerckhove.

ARTIKELS EN BERICHTEN

Artikels en berichten kunnen steeds
toegezonden worden naar het adres van
de VBV. Zij zullen voor publicatie aan
de redactieraad worden voorgelegd.
Gedeeltelijke of gehele overname is steeds
toegelaten mits bronvermelding.

BIJDRAGE

Lidgeld + Boskrant: € 15,00
Lidgeld + Boskrant + Bosrevue: € 25,00
Lidgeld student (Boskrant): € 10,00
Lidgeld student (Boskrant + Bosrevue):
€ 18,00
Te storten op rekening 448-3605351-56
met vermelding 'Lidgeld vbv 2005'

VORMGEVING

Aanzet/Making Magazines (Gent)

DRUKWERK

Druk in de Weer (Gent)
Gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier

FOTO VOORPAGINA

© Daniëlle Houbrechts

De door U meegedeelde en op het verzendetiket afgedrukte
persoonsgegevens, werden opgeslagen in een bestand dat beheerd
wordt door onze vereniging. Ze worden uitsluitend gebruikt voor
verzending van onze tijdschriften, documentatie en informatie
m.b.t. onze vereniging. U heeft recht op inzage van uw persoonlijke
gegevens en kunt hiervan altijd verbetering vragen. Bij het openbaar
register kan altijd aanvullende informatie worden bekomen.
Wet van 8/12/92 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Inhoud

1	EDITO
2	WEEK VAN HET BOS
5	VBV-ACTIEF
	VBV-studiedag WG ProSilva Paddestoelenwandeling
6	BOSBRANDEN IN ZUID-EUROPA
10	NETWERKING
11	WANDELEN & FIETSEN
	Het Heidebos (Wachtebeke)
15	DOORNIGE STRUIKEN, DEEL 2
19	VBV EN DE VREDESBEWEGING
20	BOOMHUT
21	BOSBOUWBEGRIPPEN
	Elzenbroek
22	VBV-BELEID
	Natuurrapport
24	BOS&CULTUUR



127 jaar...

127 jaar... is de tijd dat het duurt voor de beloofde 10 000 ha
bosuitbreiding, aan het huidige tempo van bebossen en ontbossen,
zal gerealiseerd zijn (bron: het Natuurrapport 2005). Nochtans is dit
een belofte van het huidige en vorige Vlaamse Regeerakkoord.

En de weg ligt wagenwijd open: er wordt aan bosuitbreiding gedaan, de compensatieregeling
is er, ... maar nog teveel hindernissen belemmeren een echte vooruitgang. Integendeel: op
sommige vlakken gaat de bosoppervlakte anno 2005 er zelfs nog op achteruit! Tijd om de
hindernissen te verwijderen en over te schakelen op een hogere versnelling!

Wat zijn die hindernissen en hoe kunnen we ze overbruggen?

De werkgroep Actie en Beleid reikte in zijn visietekst (februari 2005) reeds een aantal
instrumenten en pistes aan inzake bosbehoud en bosuitbreiding: het afstemmen van de bos-,
natuur- en landschapswetgeving, de regularisatie van zonevreemde bossen, de afbakening
van een degelijke bos- en natuurstructuur, versoepeling van de pachtwetgeving, stimuleren
van private bosuitbreidingsinitiatieven, meer stadsbossen, meer aaneengeschaalde
boscomplexen, ... Het natuurrapport 2005 geeft gelijkaardige suggesties en geeft als factoren
die tot versnelling van bosuitbreiding kunnen leiden onder meer: versoepeling van de
pachtwetgeving en van de procedure voor de bebossing van gronden, maar ook communicatie en
draagvlakopbouw en verhoging publieke participatie in bosuitbreiding en natuurontwikkeling.

De hindernissen zijn geïdentificeerd, suggesties tot verbetering worden gegeven, waarop nog wachten?!

Wachten tot de 40 000 ha zonevreemde bossen volledig verdwenen zijn? De bosuitbreiding
doorspelen aan de volgende generaties? Neen, tijd dat de verantwoordelijkheden worden
opgenomen en de beloftes worden nagekomen. Tijd dat iedereen uit zijn hokje komt, de koppen
bij elkaar steekt en de krachten bundelt.

127 jaar... neen, zolang gaan we niet wachten. Bossen zijn immers te belangrijk om zolang uit te
stellen! De komende Week van het Bos, met focus op gezondheid, maakt dit maar al te duidelijk.

U alvast een mooie Week van het Bos toewensend,

Inge Serbruyns,

Voorzitter werkgroep Actie & Beleid

Ledentijdschrift van 'Vereniging voor Bos in Vlaanderen' vzw
Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode
tel. 09-264 90 50 ▲ fax 09-264 90 92
info@vbv.be ▲ www.vbv.be ▲ ISSN 0773 137 X

Week van het Bos 2005 - "Herbos jezelf"

VAN 2 TEM. 9 OKTOBER

De Week van het Bos 2005 gaat volledig op in "herbos jezelf" en wil polsen of bossen een positieve invloed hebben op onze gezondheid. Is een boswandeling beter dan een aspirientje? Zijn bossen motiverend voor de mensen om te bewegen? Helpen bossen het leefmilieu te verbeteren? En hoe gezond zijn onze bossen zelf nog anno 2005?

Werk op de plank dus voor VBV, die samen met de Vlaamse Gemeenschap afdeling Bos & Groen en andere partners tal van initiatieven organiseert.



"Herbos jezelf" staat stil bij de relatie tussen bossen en gezondheid. Hoe belangrijk is bos voor onze gezondheidstoestand? Voor veel mensen heeft bos een positieve invloed op hun gezondheid en welzijn. We voelen aan dat bossen rust geven, dat ze ons een goed gevoel bezorgen. Na een boswandeling voelen we ons herboren, of beter nog herbronnen.

Er bestaat ook wetenschappelijk onderzoek dat deze hypothese staft. Hoewel nog niet zeer uitgebreid, kunnen toch al een aantal "harde bewijzen" geleverd worden. Een aantal voorbeelden:

- ▶ patiënten die uitkijken op een groene omgeving zouden sneller herstellen
- ▶ de aanwezigheid van bos zet je aan tot meer bewegen, wat goed is voor je hartslag en bloeddruk
- ▶ in bossen voelen we ons meer "ontstrest", ze stimuleren ons zelfvertrouwen
- ▶ kinderen die in bos spelen ontwikkelen een betere motoriek
- ▶ ...

Bossen hebben altijd al een positieve invloed gehad op de gezondheid van de mens, reeds vanaf de Middeleeuwen. Denken we maar aan het ontstaan van de zorgkloosters met groene binnentuinen. Ook later in de Renaissance en de vroege Moderne Tijd bleef de aandacht voor groen rond ziekenhuizen heel groot. Ook vandaag is de aandacht enerzijds en de vraag naar meer groen anderzijds zeer actueel. Heel wat steden en gemeenten trachten groene ruimte in de verstedelijke omgeving te creëren. Er ontstaan kleine parken, lanen met

Bossen zetten aan tot bewegen

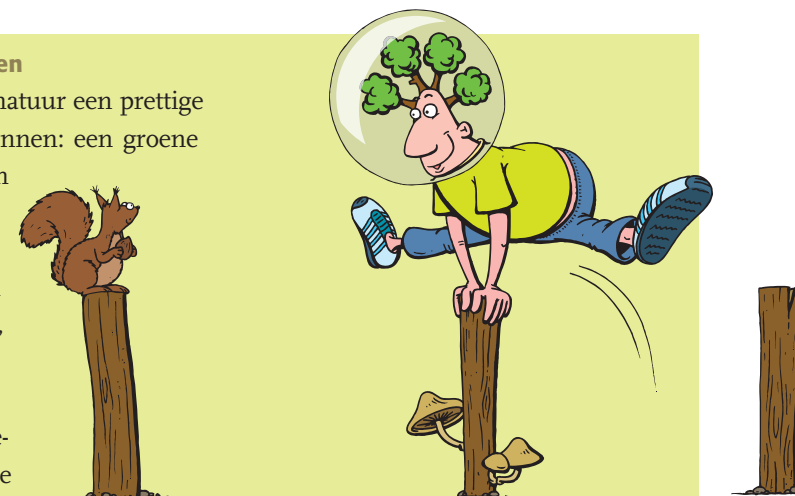
Veel mensen vinden bos en natuur een prettige omgeving om zich te ontspannen: een groene omgeving is aantrekkelijk om te wandelen, fietsen, joggen of hardlopen. Geef toe, wie kan kiezen tussen hardlopen op de loopband of in het bos, hoeft niet lang te twijfelen!

Waarom we ons zo prettig voelen in het bos en in een groene omgeving heeft volgens sommige onderzoekers te maken met onze herkomst. De mens is immers in de strijd om zijn voortbestaan zo lang afhankelijk geweest van bos en natuur, dat hij een "genetische" voorkeur heeft voor dergelijke omgevingen. Onze hersenen zouden zich in de loop der eeuwen gespecialiseerd hebben in het verwerken van informatie over natuurlijke omgevingen, waardoor we ons minder moeten inspannen om ons ... te ontspannen. In stedelijke omgevingen daarentegen is de relatie net andersom: het kost ons moeite om ons af te sluiten van de storende effecten van lawaai en drukte.

In elk geval heeft de aanwezigheid van bos dus een positieve invloed op onze gezondheid. Want hoe meer we bewegen, hoe gezonder ons leven, hoe hoger ons welzijn! Elke dag een half uur bewegen is al voldoende om je gezondheid aanzienlijk te verbeteren. Het vermindert de kans op hart- en vaatziekten, suikerziekte, overgewicht, ...

Uit onderzoek blijkt trouwens dat sporters hun sportactiviteit langer doorzetten en volhouden in een groene omgeving.

We houden van bossen omdat we ze zo mooi vinden, omdat ze ons tot rust brengen. Kortom: herbos jezelf, het is goed voor je gezondheid!



bomen, ... oases van rust. Het is dus onbegrijpelijk dat industrieterreinen alleen maar alles vol bouwen ...

Bossen spelen trouwens een belangrijke rol in ons leefmilieu. Nieuwe bossen leveren een bijdrage in de strijd tegen het broeikaseffect¹,



maar bomen geven ook zuurstof, ze zijn een filter tegen fijn stof, ze vormen een buffer voor lawaai, ... Bijna teveel om op te sommen.

Maar we moeten ons ook afvragen of het bos zelf nog wel gezond is? Wat is er aan de hand met bijvoorbeeld populierenroest, verzuring van de bosbodem, het nitraatgehalte in het grondwater, ... De graad van bosvitaliteit is bepalend voor een bos. We kunnen onze bossen daar best tegen wapenen door te streven naar diversiteit. Hoe gevarieerder een bos in boomsoorten en leeftijden, hoe minder kans op verstoring door schimmels, virussen, ...

Bossen zijn gezond! Ze verbeteren onze levenskwaliteit en houden ons gezond. Natuurlijk zijn er een aantal gevaren zoals een tekenbeet of bijensteek. Maar met gepaste preventie kunnen zij de bosbeleving niet drukken. Het is dus van belang dat we ook onze bossen gezond houden.

VBV zal actief aanwezig zijn op de Week van het Bos. Je kan ons vinden in:

- ▶ **Meerdaalwoud (Leuven):** zondag 2 oktober
- ▶ **Eversambos (Alveringem):** zondag 2 oktober
- ▶ **Raspaillebos (Grimminge):** zondag 2 oktober
- ▶ **Pijnven (Hechtel-Eksel):** zondag 9 oktober

Om onze info-standen te bemannen, zoeken we nog enthousiaste vrijwilligers die graag een steentje bijdragen voor het bos.

Heb je interesse? Neem contact op met Jasse Cnudde (jasse.cnudde@vbv.be) of Geert Van Kerckhove (geert.vankerckhove@vbv.be)

Meer informatie kan je lezen op de Week van het Bos-website (www.weekvanhetbos.be) of in de gratis Week van het Bos-nieuwsbrief. Abonneren kan via de website.

- ¹ Bomen slaan koolstof op uit de atmosfeer in hun organisch materiaal, zijnde hout. Een ha jong bos (tss 100-150jaar) neemt per jaar 7 ton CO₂.

VBV-studiedag (WG ProSilva)



THEMA: SECUNDAIRE BOOMSOORTEN zaterdag 29 oktober 2005 (Mechelen)

Een Vlaams professor-emeritus gaf aan de Vlaamse bosbeheerders als missie voor de 21ste eeuw mee: geef de secundaire boomsoorten (een) plaats in onze bossen.

Op deze Pro Silva studiedag proberen we uit te zoeken welke plaats berk, boskers, ratelpopulier, linde, esdoorn, haagbeuk en andere soorten zouden kunnen hebben in het Vlaamse bos. Want tot nu toe werden ze nogal stiefmoederlijk behandeld (denk maar aan de naam secundair).

De studiedag bestaat uit 9 voordrachten waarvan 6 eerder theoretisch zijn en 3 voordrachten voorbeelden geven uit de praktijk, met sprekers uit Vlaanderen en aangrenzende regio's.

Deelnemen aan deze studiedag kost 20 euro voor VBV-leden, 25 euro voor niet-leden en 40 euro voor instellingen. Voor dit bedrag krijg je een interessante en leerrijke studiedag, een referatenmap koffie/thee en een broodjesmaaltijd.

De studiedag begint om 8u45 en eindigt rond 16u40.

Belangstellenden moeten zich ten laatste op **15 oktober 2005** inschrijven:

VBV-secretariaat, tav Mariette D'Hulster, Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Melle

Mariette.dhulster@vbv.be, tel 09/264 90 57, fax 09/264 90 92

Na inschrijving ontvangt u het programma en een routebeschrijving.

Werkgroep Recreatie

PADDESTOELENTOCHT IN PEERTSBOS (HERENTALS) zondag 16 oktober 2005

In de herfst krijgt een bos een totaal verschillend uitzicht. De bomen verliezen hun bladeren, terwijl er her en der talrijke vruchtlichamen van paddestoelen verschijnen. Sommige ervan zijn zelfs eetbaar. Om u te helpen om in de toekomst een aantal paddestoelen te herkennen, organiseert de VBV werkgroep recreatie een echte paddestoelentocht. Gids tijdens deze excursie is Roosmarijn Steenman van de paddestoelenwerkgroep van Natuurpunt.

We spreken hiervoor af op de parking van het Bosocentrum (Herentals) om 14u00. Tegen 17u00 zijn we hier terug.

Wegbeschrijving met de auto: Neem afrit 20 op E313 en volg de N13 naar Herentals. Blijf de N13 volgen, die vlak voor Herentals een ringweg wordt en daarna de N153. Neem na de spoorwegovergang aan de splitsing de Vorselaarsebaan (de middelste weg van een driesplitsing) en volg deze weg tot je aan je linkerkant een parking ziet, vlak aan het Peertsbos.

Openbaar vervoer: trein tot Herentals. Als je uit het station komt, ga je naar links (Stationsplein). Op het einde neem je de spoorwegovergang en volg je de Olympiadelaan (meest linkse straat). Op het einde ga je naar links en volg je de Vorselaarse baan tot je aan de parking van het Bosocentrum komt (vlak voor het Peertsbos).

Bosbranden in Zuid-Europa

BERT SOMVIELE

“Ik, Rippelstippel Mieke met één rippelstippel, telefoneer naar Rippelstippel Jan, met twee rippelstippels.” Het spelletje dat ik mijn nichtje en neefje onlangs zag spelen, klinkt u ongetwijfeld bekend in de oren: naarmate het aantal vergissingen oploopt, worden met een verkoold kurk meer en meer zwarte stippen op de kindergezichten gezet. Lang geleden zelf nog gespeeld. Mooie tijden waren dat...



© Veneto Region Forest Fire Service

Maar behalve om wat jeugdsentiment op te wekken, vertel ik u dit verhaal-tje om nog een andere reden. Er schuilt in dit spelletje immers ook een interessant weetje over de mediterrane bossen: het feit dat de kurk niet verbrandt, maar zachtjes verkoolt, illustreert eigenlijk perfect hoezeer de autochtone mediterrane boomsoorten en bossen zich hebben aangepast aan de vaak voorkomende bosbranden. Het Middelland-

se-Zeeklimaat wordt immers gekenmerkt door een lange, droge en warme periode in de zomer. Van oudsher komen hier dan ook bosbranden voor die veelal door blikseminslagen veroorzaakt worden. De natuurlijke vegetatie moest dan ook leren omgaan met het vuur. Zo beschermt de kurkeik zichzelf in zijn dikke vuurresistente schors. Andere plantensoorten zorgen dan weer voor een stevige cocon of kegel die de zaden beschermt, nog andere heb-



© Servei d'extinció d'incendis i salvament de la Generalitat de Catalunya



© Servei d'extinció d'incendis i salvament de la Generalitat de Catalunya

ben zoveel reserves in hun wortels opgeslagen dat ze na de brand hun bovengrondse delen perfect weten te herstellen. Bovendien hebben veel van deze ecosystemen, en de plantensoorten waaruit ze opgebouwd zijn, met een zekere regelmaat bosbranden nodig om zichzelf in stand te houden.

NIEUWSWAARDE

En toch worden we tegenwoordig jaarlijks geconfronteerd met nieuws en beelden van bosbranden in Zuid-Europa? Elfduizend hectare bos in Frankrijk, vijfhonderd mensen geëvacueerd op de Canarische eilanden, tienduizenden hectares in Spanje en Portugal, ... Wat is eigenlijk de nieuwswaarde van een fenomeen dat reeds eeuwenlang bestaat, en waaraan de natuurlijke vegetatie zich prima aangepast heeft? Er is toch geen probleem voor het bos? De werkelijkheid zit – zoals altijd, en zeker wanneer de mens er zich mee gaat bemoeien – iets complexer in elkaar. Eerst en vooral is er uiteraard het menselijke leed dat deze bosbranden veroorzaken. Zeker in uitzonderlijk droge jaren, zoals dit jaar het geval is, zijn de bosbranden bijzonder frequent en intens, en vallen er helaas menselijke slachtoffers. Vaak zijn het dan nog de vrijwilligers die deze branden bestrijden, zoals de 13 brandweerblieden die dit jaar in Spanje reeds het leven

lieten. Ook de schade aan de infrastructuur is enorm. Jaarlijks gaat gemiddeld 600 000 hectare mediterraan bos in vlammen op – dat is 4 keer de bosoppervlakte van Vlaanderen - en de kosten door schade aan de infrastructuur en voor bestrijding worden geraamd op vele honderden miljoenen euro per jaar.

DE MENS CENTRAAL

Een samenloop van omstandigheden heeft er bovendien toe geleid dat de kenmerken van de bosbranden grondig veranderd zijn, en dat de mediterrane bossen veel kwetsbaarder zijn dan voorheen. De rol van de mens staat hierbij centraal. Waar bosbranden vroeger ontstonden door natuurlijke oorzaken – veelal blikseminslagen – blijkt uit studies dat nu meer dan 95% van deze branden ontstaan door menselijk toedoen. De oorzaken zijn velerlei, maar zijn eigenlijk vooral terug te brengen tot de plattelandsvlucht van de voorbije dertig jaar. Deze exodus resulteerde in een steeds verminderend aantal actieve mensen op het platteland die kunnen instaan voor een goed beheer van het landschap. In de steden leidt de immigratie dan weer tot een immer opschuivende en moeilijk controleerbare grensstrook van bebouwing, waarvan de frontlinie zich doorheen het omliggende landschap snijpt. Duizenden en duizenden kilome-

ters bijkomende bebouwing op de rand van of binnen het bosareaal leiden uiteraard tot een sterk verhoogd risico op bosbranden. Wie de villa's op de heuveltoppen in Andalucia al eens bekeken heeft, weet wat ik bedoel: mooi, maar gevaarlijk wonen is het daar toch.

EN HET BOS?

Tenslotte is er het mediterrane bos zelf, dat in de voorbije decennia ook een aantal ingrijpende wijzigingen heeft ondergaan. Zo was er de introductie van een aantal boomsoorten en beheertypes die weinig aangepast zijn aan het vuur. Het bos heeft ook veel van zijn voorgaande economische functies verloren: timmerhout komt nu voornamelijk uit Scandinavië of de tropen, en brandhout is niet meer nodig om de huizen te verwarmen. Het resultaat is dan ook dat de bossen een "waardeloos" imago gekregen hebben bij veel plattelandsbewoners. Bovendien hebben de recente verbeteringen qua technische brandbestrijding één zeer nadelig neveneffect: doordat men veel efficiënter kleine brandjes kan bestrijden, hoopt er zich na verloop van tijd een enorme hoeveelheid kurkdroog materiaal op de bosbodem op. Deze grote voorraden brandstof leiden in het geval van een brand onvermijdelijk tot zeer intense vuurhaarden, die in staat alle leven op en ook in de bodem te vernietigen. Achteraf staan de naakte gronden dan ook onder zware erosiedruk.



© Servei d'extinció d'incendis i salvamentis de la Generalitat de Catalunya



TOCH NOG EENS DE MENS...

In dit veranderde landschap zijn eeuwenoude praktijken, zoals het verbranden van de oogstresidu's, of het gebruik van vuur voor de regeneratie van de graasweiden gewoonweg veel minder onder controle te houden. Uit studies die de oorzaken en achterliggende motivaties van de bosbranden onderzochten, blijkt dat vooral deze landbouwpraktijken leiden tot bosbranden. De meeste branden worden ook veroorzaakt door lokale mensen, en niet zo zeer door toeristen. Andere belangrijke motivaties zijn het willen veranderen van de bestemming van bosgrond (voor landbouwuitbreiding of projectontwikkeling), nalatigheid, pyromanie, vandalisme en rancune.

WAT KUNNEN WE DOEN?

In de voorbije jaren hebben de autoriteiten hele zware inspanningen geleverd ter bestrijding van de bosbranden. De nadruk ligt hierbij echter vooral op technische uitrusting en op de training van de brandbestrijders. Op het vlak van preventie is er echter nog heel wat werk aan de winkel. Zowel qua sensibilisering van het publiek als bij de gerechtelijke vervolging van de brandstichters wordt de laatste jaren hard gewerkt, maar op lange termijn dient

ook een beter inzicht verkregen te worden in de achterliggende motivaties van de bosbranden. In veel gevallen blijft de oorzaak en zeker de motivatie van een bosbrand immers onbekend. Het beleid zal in de toekomst ook moeten verhinderen dat mensen financiële vruchten plukken van de bosbranden, door bv. de subsidies weg te nemen voor verbrande graslanden, door projectontwikkeling in verbrande zones te verbieden, en door de bossen weer financieel te gaan opwaarderen.

© Veneto Region Forest Fire Service



Enkele tips voor vakantiegangers:

1. Maak geen vuur op het platteland tijdens de droge periode (mei-september).
2. Maak gedurende de rest van het jaar enkel vuur op daartoe uitgeruste plaatsen, en verlaat het vuur nooit vooraleer het volledig gedoofd is (bij voorkeur met water).
3. Gooi nooit (brandende) peuken of brandbaar afval op de grond.

Als je in je nabijheid een bosbrand opmerkt:

1. Contacteer zo snel mogelijk de bevoegde instanties (in de meeste Europese landen kan dit via het noodnummer 112);
2. In het geval van een beginnend brandje:
 - ▶ Blus door water of aarde op de vlammenbasis te gooien;
 - ▶ Verwijder de vegetatie rondom de vlammen.
3. Probeer zeker niet op eigen houtje een grotere brand te blussen; eventueel kan je je als vrijwilliger aanmelden bij gekwalificeerde brandbestrijders.

Als je vlakbij een grote brandhaard bevindt:

- ▶ Blijf kalm;
- ▶ Probeer op elke mogelijke manier (GSM, telefoon, roepen, enz...) iemand op je aanwezigheid attent te maken;
- ▶ Verlaat de wegen of paden niet;
- ▶ Probeer de afstand tot de brand te vergroten, bij voorkeur naar beneden en tegen de wind in (let op de rookpluim). Wandel, loop niet;
- ▶ Vermijd dichte en droge vegetatie. Begeef je indien mogelijk naar reeds verbrande zones (indien deze reeds volledig verbrand zijn);
- ▶ Vermijd de lagere delen van de valleien die zich boven de brandhaard bevinden (omdat daar de vegetatie meestal veel dichter is, en omdat zich vaak een schoorsteeneffect voordoet in deze valleien);
- ▶ Indien je door de rook omgeven wordt, bedek dan neus en mond met een natte doek.

Met dank aan Rolando Rizollo & Iñigo Pi voor foto's



GLOEDNIEUW EN VEELBELOVEND:

het Bossennetwerk van de VBV



*In de VBV-lokalen,
temidden het bos,
werd op 21 mei het
Bossennetwerk
geboren.*

Op 21 mei organiseerde de werkgroep Actie en Beleid een Bossennetwerk-overleg: een forum tussen de VBV en de lokale actiegroepen, actief rond bos. Bedoeling was vooral uit te wisselen en wat concrete strategieën voor de toekomst te vergaren. Er zaten in totaal een twintigtal mensen rond de tafel: mensen van Deinze, Roeselare, Lokeren, Kapellen, Brugge, Gent, Zedelgem, Oudenaarde... Verhalen van bestaande, bedreigde bossen of van bosuitbreidingen die er maar niet doorkomen.

Hoopgevende mensen met merkwaardige, frusterende verhalen: discussies over lokale bosuitbreidingen die al... tien jaar bezig zijn, het grote Vlaamse verhaal van stadsbossen terwijl er bestaande stadsbossen (Oudenaarde) verdwijnen, het grote wachten rond de dossiers Deinze, Gent, Brugge, ... Gelukkig dat de aanwezige mensen zoveel liefde hebben voor bossen.

Wat kwam er dan uit, wat zijn de besluiten? Meer uitwisseling, feedback bij VBV rond concrete vragen (praktische, maar ook organisatorische en juridische), een jaarlijks herhalend overlegmoment, één keer jaarlijks samen naar buiten komen met een actie, een vaste stek krijgen in de Boskrant, een forum op de VBV website zodat lokaal actieve groepen wat basisinfo krijgen en blijvend kunnen uitwisselen.

Allemaal boeiende ideeën, die we de volgende maanden zeker zullen uitwerken.

Dat het netwerk nog moet groeien, is een feit, maar dat het nu geboren en kerngezond is, is het ook!

Vanaf volgende Boskrant krijgt u een nieuwe vaste rubriek, een kennismaking met een bestaande lokale groep, actief rond bossen.

Bent u ook actief in een groep mensen die zich inzetten voor bosbehoud of bosuitbreiding? Heeft u interesse in het Bossennetwerk? Geef ons dan een mailtje: Jasse.cnudde@vbv.be



Verken het Heidebos!

GRIET BUYSE (TEKST EN FOTO'S)



Een flinke boswandeling is het middel bij uitstek om afscheid te nemen van de zomer. Het loof is nog groen, maar hier en daar merk je al een zweem naar rode, gele en bruine herfsttinten. Het bos krijgt een lichte paddestoelengeur maar houdt je bij een bui droog of bij een warm nazomerweertje lekker koel. Bovendien kan de bezoeker in september genieten van de bloeiende heide.

Het Heidebos ligt in Wachtebeke en Moerbeke-Waas, in het Noord-Oosten van Oost-

Vlaanderen. De plaatselijke afdeling Natuurpunt Moervaart-Zuidlede beheert dit 250 ha natuurgebied. Je vindt van alles in dit afwisselende bos: naaldbos en loofbos, dreven en verlaten akkers, heideplekken en struwelen.

OP STAP

In het Heidebos kan je vier bewegwijzerde wandelingen volgen, die je ook onderling kan combineren. Op informatieborden langs de paden vind je meer informatie over het gebied en het beheer. De rode, groene en blauwe wan-



deltrajecten (zie kaart) zijn enkel toegankelijk voor wandelaars (ook mogelijk voor buggy's). Honden, fietsers en ruiters zijn enkel toegelaten op de gele wandeling.

We nemen u mee op verkenning langs de 'groene' wandeling (+/- 4,5km), die vertrekt en eindigt aan de hoofdingang.

EEN STREEPJE GESCHIEDENIS

Het Heidebos heeft een rijke historische achtergrond. Het bos is één van de zeldzame grote boscomplexen van de provincie. Het natuurgebied ligt op een dekzandrug, dit is een droge duinengordel, die zich uitstrekt tussen Maldegem en Stekene. Op deze plaats ontstond na de laatste ijstijd een zanddam die tot vijf meter boven het omliggende landschap ligt. De typische begroeiing bestaat dan ook uit struikheide, berk en zomereik, die in de loop van de voorbije eeuw hier en daar vervangen werd door dennenaanplantingen.

Reeds in de vroege Middeleeuwen werd het Heidebos ontgonnen. Oude documenten ver-



melden het bestaan van vijf windmolens die onder meer gebruikt werden voor de productie van olie uit lijnzaad, een gewas dat in de buurt verbouwd werd op grote schaal.

Tussen 1568 en 1648 had deze streek veel te lijden onder de Tachtigjarige oorlog. Deze oorlog was deels een godsdienstoorlog van protestanten tegenover katholieken. In die periode werd hier in het gebied een fort gebouwd, het Fort Francipany. Langs de 'gele' wandeling zijn de oude wallen en grachten van deze versterking en het Parmakanaal nog duidelijk herkenbaar.

Tegen het einde van de 18de eeuw werd de omgeving opnieuw bebost. Nauwelijks honderd jaar later moesten grote delen van het bos alweer plaats ruimen voor landbouwgrond.

Het Heidebos heeft meerdere bedreigingen gekend. De belangrijkste bedreigingen in het recente verleden waren een grootscheepse verkaveling en de aanleg van een golfterrein. Deze konden in de jaren tachtig net op tijd vermeden worden.

Jarenlang was het gebied in privé-handen. De vroegere eigenaars sloten het bos af voor publiek omwille van jachttredenen. In 1997 kocht Natuurpunt het gebied aan en stelde het open voor wandelaars.

HET VLEGVELD

We stappen het gebied binnen langs een betonweg. Het gebied rond de hoofdingang van het Heidebos heet in de volksmond 'het vliegplein'. Deze betonbaantjes zijn restanten van een vliegveld dat het Belgische leger in 1939 aanlegde. De Duitsers namen tijdens de oor-

log het vliegveld over en werkten het verder af. Op het eerste gedeelte van het betonpad kan je een duidelijk verschil in duurzaamheid waarnemen tussen de twee betonstroken: de Duitse soldaten verkochten een deel van de cement aan de lokale boeren. Dit werpt nu echter zijn vruchten af op ecologisch vlak. Op de Duitse, kwalitatief minder goede betonstrook groeien nu planten als konigskaars, muurpeper en vele andere. Na de bevrijding ging het vliegveld over naar het Engelse leger en werd een verzamel- en werkplaats van alle rollend materieel. Gedurende de oorlog zijn er zeer weinig vliegtuigen geland op dit 'vliegveld'. Hoewel ze nu sterk overgroeid zijn, blijven de betonbaantjes getuigen van deze woelige periode.

OVERWOEKERENDE AMERIKAANSE VOGELKERS



Door het jarenlange eenzijdige beheer in functie van de jacht groeiden de heide en open terreinen dicht. Vooral de snelgroeiende Amerikaanse vogelkers, een uitheemse boomsoort, ook wel 'bospest' genoemd, overwoekerde grote delen van het gebied. In het verleden werd op enkele plaatsen zelfs Amerikaanse vogelkers aangeplant! Nu experimenteert de huidi-



ge beheerder met vaak heel arbeidsintensieve methodes om deze bospest te bestrijden.



Ook adelaarsvaren duikt op verschillende plaatsen massaal op. Op de grote open vlakte, waar je voorbij wandelt, wordt deze varen jaarlijks gemaaid in augustus. Nu krijg je daar al een mooie uitgestrekte heidevlakte. Op verschillende plaatsen in het Heidebos heeft de struikheide zich weten te handhaven, die in de nazomer prachtig purper kleuren.

Acht Gallowayrunderen kunnen onverwachts je pad kruisen. Deze runderen grazen in een groot gedeelte van het Heidebos en helpen zo vooral bij het open houden van kleinere plekken temidden van het gebied.





ENKELE LEUKE SOORTEN

Het Heidebos is vooral gekend voor de zwarte spechten en jaarlijks terugkerende wespen-dieven. Sinds een paar jaar broedt de nachtzwaluw opnieuw in het gebied. In de jaren tachtig verdween die uit het gebied. Dit was deels het gevolg het langzaam dichtgroeien van zijn geliefkoosde biotoop in het Heidebos. Dankzij het opnieuw open maken van het gebied, slaagt men er in om de nachtzwaluw sinds enkele jaren terug te hebben als 'klant'.

Andere typische bewoners van de open plekken in het bos zijn de zeldzame boomleeuwrik en de boompieper. Op de zonnige plekken in het zand kan je 's zomers met wat geluk levendbarende hagedissen zien wegschieten. In het bos werd recent een populatie eikelmuisen ontdekt. De schrale vegetaties met schapezuring, Jacobskruiskruid, Sint-Janskruid, hazenpootje, gewone reigersbek, trekken vele zeldzame vlinders aan. Zo is het Heidebos een vindplaats voor bruin, oranje en bont zandoogje, kleine vuurvliinder, zwartsprietdikkopje, groot dikkopje en icarusblauwtje.

LIGGING

Het Heidebos ligt in het noorden van Oost-Vlaanderen ten zuiden van de expresweg N49 Antwerpen-Knokke. Het Heidebos ligt parallel aan de baan tussen de gemeenten Wachte-



beke en Moerbeke - Waas. Vanuit het centrum van deze gemeenten staan wegwijzers naar de hoofdingang van het gebied. De buslijn 79 Lokeren-Moerbeke-Zelzate heeft een halte (Moerbeke-Fortstraat) vlakbij het Heidebos.

Wandelmogelijkheden

Rode wandeling: 1,5 km lang, startplaats in de Peenestraat (de parkeergelegenheid daar is beperkt).

Blauwe wandeling: 2,5 km, startplaats in de Hoogstraat (parkeergelegenheid beperkt).

De groene wandeling (4,5 km) en **gele wandeling** (5,5 km) starten aan de hoofdingang van het Heidebos, waar ruime parkeermogelijkheden zijn en picknicktafels ter beschikking zijn van de wandelaars.

Meer info en foto's vind je ook op www.heidebos.be

Rozen (2): Doornige struiken

KATRIEN DE COCK EN KRISTINE VANDER MIJNSBRUGGE

Bij rozen denken we spontaan aan de veredelde bloemen en struiken die te koop zijn in bloemwinkels of tuincentra. Maar weinigen onder ons staan stil bij de nog aanwezige wilde rozen in Vlaanderen. In de boskrant van april kon u reeds meer lezen over de bos-, honds- en stijlrozen. In deze editie willen we de Vlaamse egelantieren en viltrozen onder de loep nemen. En denk er aan: het najaar is de ideale tijd voor een rozenexcursie.

Het op soort brengen van wilde rozenstruiken is geen eenvoudige opdracht, dat kan elke botanicus bevestigen. Een van de belangrijkste oorzaken is hybridisatie of mogelijkheid tot alternatieve voortplanting. Dit betekent dat twee verschillende rozensoorten met elkaar kunnen kruisen en samen vrucht-

bare nakomelingen vormen. In deze spontane hybriden zijn zowel soortspecifieke kenmerken te herkennen afkomstig van de oudersoorten als nieuwe en intermediaire vormen. Het voorkomen van zowel soortspecifieke als atypische kenmerken binnen een zelfde individu bemoeilijkt de identificatie van deze spontane hybriden.



Een bloeiende egelantier is duidelijk te herkennen aan de dieproze gekleurde bloemen.

DE EGELANTIEREN

De familie van de egelantieren heeft in Vlaanderen een aantal vertegenwoordigers: de egelantier, de kleinbloemige roos, de kraagroos en de schijnegelantier. Deze laatste is de hybride van de egelantier en de kleinbloemige roos. Op warme zomerdagen verspreiden al de egelantieren een typerende appelgeur. Deze geur wordt verspreid door de klieren die rijkelijk aanwezig zijn op de bladeren. Door het blaadje te kneuzen komt deze typische geur ook vrij. Hondsr- en bosrozen geuren niet, terwijl viltrozen eerder een harsige geur hebben.

De egelantier

De egelantieren (*Rosa rubiginosa*) komen vooral voor op zonnige, droge en kalkrijke bodems, maar we vinden ze ook in kalkarmere duinen en graslanden. De soort is heel zeldzaam in Vlaanderen, maar komt algemeen voor in de duinen en in de buurt van St.-Pietersberg in Riemst (Limburg). Een bloeiende egelantier is gemakkelijk te herkennen aan de dieproze bloemen. De breed-ellipsvormige blaadjes zijn sterk geklierd en licht behaard. Het stielkanaal is groter dan 1mm en de stijlen zijn sterk tot wollig behaard. De bottels en bottelstelen zijn meestal geklierd. Op rijpe bottels zijn de kelkbladeren schuin opgericht en blijven ze lang staan. Het voorkomen van verschillende stekelvormen is eveneens kenmerkend voor de egelantier. De grote en stevige haak- tot sikkelvormige stekels worden afgewisseld met kleine naaldjes. Inderdaad, het is je misschien al opgevallen, maar rozen hebben stekels en geen doornen!

De egelantier werd in het verleden als onderstam gebruikt in de sierrozenteelt. Zo kom je in oude verwaarloosde rozenperken gemakke-



De egelantieren hebben rijk geklierde bladeren die de typische appeltjesgeur verspreiden.

lijk een uitgegroeide egelantieronderstam tegen. Als je in de streek van Wetteren, de streek bij uitstek voor de teelt van cultuurrozen, een egelantier ziet moet je zeker bedenken dat het over een verwilderde onderstam kan gaan.

De kleinbloemige roos

De kleinbloemige roos (*Rosa micrantha*) geeft een voorkeur aan zonnige, kalkrijke of stenige leembodems. De soort is uiterst zeldzaam in Vlaanderen. De kleine kroonblaadjes variëren van lichtroos tot wit. De blaadjes zijn meervoudig getand en, zoals bij de egelantier, breed-ellipsvormig en sterk geklierd. Het stielkanaal is kleiner dan 1mm en de stijlen zijn kaal tot licht behaard. De meestal geklierde bottels zijn klein en flesvormig, terwijl de bottelsteel twee tot drie keer de lengte van de bottel heeft. Op een rijpe bottel zijn de kelkbladeren teruggeslagen en vallen ze snel af. In tegenstelling tot het voorkomen van verschillende stekels bij de egelantier heeft de kleinbloemige roos uniforme en meestal haakvormige stekels.

De kraagroos

De kraagroos (*Rosa agrestis*) is de derde vertegenwoordiger van de Vlaamse egelantieren. Het habitat van de kraagroos is vergelijkbaar



De blaadjes van de kraagroos hebben een wigvormige basis.

met dat van de kleinbloemige roos, en deze roos is dan ook heel zeldzaam in Vlaanderen. We vinden ze voornamelijk terug in holle wegen en houtkanten in het zuiden van provincie Limburg. De bloemen zijn wit tot licht roze en vrij klein. Hij heeft smalle en geklierde blaadjes met een wigvormige basis. Het stielkanaal is smaller dan 1mm en de stijlen zijn meestal kaal. De ovale tot ronde bottels zijn klein en kaal, terwijl de lange bottelstelen kaal tot licht geklierd zijn. De kelkbladeren zijn teruggeslagen en vallen snel af. De stekels zijn haak- tot sikkelvormig, zelden naaldvormig.

De schijnegelantier

Eén van de interessantste locaties voor wilde egelantieren in Vlaanderen is St.-Pietersberg in Riemst (Limburg). Op deze kalkrijke helling van stenige klei komen egelantieren en kleinbloemige rozen samen voor. In deze gemengde populatie verwachten we dan ook spontane hybriden, door botanici ook wel schijnegelantier (*Rosa columnifera*) genoemd. De schijnegelantieren kunnen op hun beurt kruisen met één van beide oudersoorten waardoor de determinatie van deze nakomelingen nog moeilijker wordt. De schijnegelan-

tieren verkiezen een standplaats intermediair voor beide oudersoorten. Ook de groeivorm, de grootte van het stielkanaal en de positie van de kelkbladeren zijn intermediair ten opzichte van de oudersoorten. De hybriden lijken sterk op de kleinbloemige rozen omwille van de lange en geklierde bottelstelen, de licht behaarde stijlen en de hoofdzakelijk haakvormige stekels. Maar de aanwezigheid van kelkbladeren op de rijpe bottels is dan weer een typisch egelantieren kenmerk.

DE VILTROZEN

De viltroos verkiest voedselrijke en lemige bodems op lichtrijke plaatsen. Hij is in Vlaanderen zeldzaam tot algemeen. Aan de kust vinden we een aantal grote populaties terug. Elders komt deze soort meestal solitair of in heel kleine groepjes voor. De viltrozen zijn gemakkelijk te herkennen aan de viltig behaarde blaadjes die voor een witte of grijze schijn zorgen. Verder zijn de bottels en voornamelijk de bottelstelen dicht bedekt met gesteelde klieren. Deze klieren verspreiden een hars of terpentijn geur.

Volgens de botanici zijn er in Vlaanderen twee soorten viltrozen: de viltroos (*Rosa tomentosa*) en de ruwe viltroos (*Rosa pseudosabariensculula*). Maar deze opdeling is echter in de literatuur niet eenduidig beschreven. Volgens Henker, auteur van het referentiewerk van rozen, kunnen de soorten onderscheiden worden op basis van de diameter van het stielkanaal, de positie van de kelkblaadjes en de bladrand. Maar deze beschrijving laat niet toe om het onderscheid tussen de Vlaamse viltrozen te maken. Mogelijke redenen hiervoor zijn ofwel het ontbreken van ruwe viltrozen in Vlaanderen, ofwel moet de omschrijving van deze soort voor Vlaanderen aangepast worden.



De bottels en bottelstelen van de viltrozen zijn rijkelijk geklied met gesteelde klieren.

Nu je kennis over de Vlaamse rozen is bijgeschaafd, kun je de wilde individuen die je op je wegen tegenkomt wel onderscheiden als bos-, honds-, viltroos of egelantier. De gemotiveerden onder ons kunnen, met behulp van een determinatiesleutel, op een aantal individuen een soortnaam plakken. Maar laat je zeker niet ontmoedigen, rozen zijn een zeer intrigerende en complexe soort. Het lukt zelfs ervaren botanici niet altijd om het ontstaan van spontane hybriden te achterhalen. Het voorkomen

van nieuwe, intermediaire kenmerken naast de soortspecifieke maakt het uitpluizen van mogelijke oudersoorten heel moeilijk. Om de hypothesen rond de oorsprong van hybride soorten, zoals de schijnegelantier, en spontane hybride individuen te staven of te weerleggen loopt er momenteel een onderzoek waarin morfologische en genetische kenmerken bestudeerd worden. De voorlopige resultaten zijn alvast veelbelovend!

Voor wie door de bomen het bos niet meer ziet bij verzekeren, lenen of beleggen.



Kantoren: Meerhem 149 a – 9000 Gent | Potegemstraat 17/5 – 8790 Waregem
Desselgemsestraat 1B/001 – 8710 Ooigem | Meulebekestraat 6 – 8740 Pittem
Tel. 056/66 63 49 – Fax 056/66 30 92 – patrick@coverbel.be – www.coverbel.be

Coverbel is onafhankelijk verzekeringsmakelaar & gemandateerd agent bij Eural Spaarbank. CBFA: 47273

VBV plant samen met de Vredesbeweging een “Vredesbos”

Het wordt een goede gewoonte: niet alleen werken we met de VBV jaarlijks samen met Kom op tegen Kanker tijdens het Boompjesweekend, we “netwerken” ook verder. De Vredesbeweging, een tiental verzamelde NGO's zoals Forum voor Vredesactie, Netwerk Vlaanderen, Pax Christi Vlaanderen, ... vroeg onze expertise rondom het aanplanten van bossen. Deze organisaties willen dit najaar immers 32.000 bomen aanplanten, als symbool voor de nog steeds 32.000 aanwezige kernkoppes wereldwijd. Een 10.000 tal zouden samen worden aangeplant in het toekomstige Vredesbos. VBV nam met enthousiasme deze uitdaging aan: suggesties, ideeën worden aan de vrienden van de Vredesbeweging aangereikt. En ook op de dag van de aanplant zelf zullen we zeker en vast niet ontbreken!

HOE ZIT DE CAMPAGNE IN MEKAAR?

Iedereen kan vanaf nu via de website (www.vredesweek.be) een “vredesboom” aankopen:

- individueel voor de eigen tuin,
- samen met collega's of vrienden voor op het werk,
- met de studenten voor op school,
- ...

Een wit lint of een vredesklokje rondom die boom benadrukt dan de symboliek van vrede... en terzelfdertijd verandert men zijn eigen leefomgeving. Ofwel kan men ervoor opteren een boom “symbolisch” te kopen die dan in het toekomstige Vredesbos zal worden aangeplant. Beide signalen zijn dezelfde: je steunt de VN-resolutie 53/25 (een verbod op kernwapens wereldwijd). En je maakt je eigen wereld een stuk gezonder.

Met de Vredesbeweging plant de VBV dus samen een nieuw bos aan, het Vredesbos. Bedoeling is om 10.000 bomen te planten op 2,5ha. De lokatie ligt al vast: **Houtem** (deelgemeente van Vilvoorde). De datum is **24 november (namiddag) voor scholen en zaterdag 25 november tussen 10 en 15 uur** voor allen die symbolisch dit Vredesbos gestalte willen geven. Het toekomstige bos zal liggen tussen een sociale woonwijk en... het bestaand militair bos. Bij deze nu al een warme oproep om met ons mee te komen planten!

WAAROM EEN VREDESBOS IN VILVOORDE?

Omdat Vilvoorde het centraal gelegen is, en omdat er te bebossen grond ligt. Maar er is natuurlijk ook meer: politiek zwaargewicht Jean-Luc Dehaene is er burgemeester en tevens ook geen onbekende voor de Vredesbeweging: hij zet zijn schouders achter het Mayor For Peace-initiatief van de Vredesbeweging, een wereldwijd initiatief o.l.v. de burgemeester van Hiroshima om zoveel mogelijk gemeenten kernwapenvrij te maken. En dat Dehaene wel van bossen houdt is al langer geweten.

Vandaar dat het u niet mag verbazen dat u ons logo ook op de Vredesweekfolders kunt zien staan. Of op de affiches. Of de website. Maar de Vredesweek is veel veel meer: educatief materiaal rond dit thema, een vredeskaravaan van Ieper via Kleine Brogel tot in Sint-Truiden, sprekers, actiemateriaal, een politiek eisenpakket, ... Het is een heuse campagne die zich elk jaar weer in gang trekt. Met veel boeiend materiaal. Zeker eens checken op www.vredesweek.be!

De boomhut



Het wordt herfst! Tijd om op zoek te gaan naar kastanjes, lekker gepoft! Maar opgelet, enkel die van de tamme kastanje zijn eetbaar (de kastanjes met een 'staartje'). De wilde kastanjes van de paardekastanje zijn giftig, maar je kan ze wel gebruiken voor het volgende proefje.

Verzamel een aantal wilde kastanjes en snij ze met een mes in vieren. Pas op voor je vingers! Verwijder de bruine schil en snijd de vier delen in heel kleine stukjes. Kook de stukjes enkele minuten in een pot met water (alle stukjes staan onder water). Laat het afkoelen en giet het papje door een fijne zeef en eventueel nog door een koffiefilter in een propere fles. Dop op de fles en nu schudden maar! Wat gebeurt er?

Je hebt een zeepachtige stof uit de kastanjes gehaald, saponine genaamd. Het wordt gebruikt in detergents, schuimende drankjes en schuimblussers. Je mag echter niet van dat brouwsel drinken; Saponine is immers giftig.



Wilde kastanjes, zonder staart!

In de herfst vallen die kastanjes, maar ook eikels, beukenhooftjes en andere zaadjes op de grond. Maar niet alle zaadjes zullen kiemen en uitgroeien tot een klein boompje ('zaailing'). Hoe het komt dat het éne zaadje wel kiemt en het andere niet, kom je te weten in volgende proefjes. Je hebt er bonen, erwten of zaadjes van bijvoorbeeld tuinkers, meloen of tomaat voor nodig. Die kiemen sneller dan eikels en beukenhooftjes. Zorg wel dat je de zaadjes uit verse vruchten voor gebruik goed schoon spoelt en laat

ze vooraf een week drogen. Strooi de zaden op een schoteltje met watjes.

Hebben de zaadjes water nodig? Hiervoor maak je in één schaalje de watjes nat en in een ander laat je de watjes droog. Zet beide schaaljes op de vensterbank.

Hebben de zaadjes licht nodig om te kiemen? Leg hiervoor de zaadjes in twee schaaljes op vochtige watjes. Het éne schoteltje komt in een donkere kast en de andere op de vensterbank.

Kiemen ze in zout water? Los twee koffielepels zout op in een glaasje water. Zaadjes in één schaalje krijgen water van de kraan en die in een tweede schaalje krijgen het zoute water uit het glas. Zet ze alle twee op de vensterbank. Kunnen zaadjes tegen "zure regen"? Maak de watjes van een schoteltje nat met azijn of citroensap. Doe de proef ook eens met cola: hoe zullen de zaadjes reageren? Proberen maar.

Ziezo, je hebt je eerste stappen als chemicus gezet!

Elzenbroek



broek-bos (het ~)

1 bos dat op drassige bodem groeit

els¹ (de ~ (m.), elzen)

1 berkachtige boom van het geslacht *Alnus*

Broekbossen zijn bossen die voorkomen op zeer natte standplaatsen. In de winter staan deze bossen meestal helemaal onder water. Toch is er dan ook nog veel variatie in de structuur doordat allerlei eilandjes (stamvoet, stronken, graspollen, dood hout, ...) boven het water uitsteken. Tijdens de zomer worden deze gebieden meestal wat droger, maar de bossen zijn dan nog steeds moeilijk begaanbaar omwille van hun venigheid.

De zwarte els is de heerser bij uitstap van bossen op moerasgronden. Deze boomsoort groeit goed op een voedsel- en mineraalrijk substraat dat permanent vochtig is. Doordat de wortels, die weinig zuurstof nodig hebben, tot in het grondwater groeien, wordt wel eens gezegd dat de zwarte els sneller geraakt wordt door de bliksem dan andere boomsoorten. Op minder natte bodems komt de zwarte els samen met es en

zomereik voor. De echte broekbossen worden echter gedomineerd door zwarte els. Vandaar de naam elzenbroekbos, of kortweg elzenbroek.

In onze streken komt het elzenbroek voor op voedselrijke, venige laagten in zand- en kleigebieden waar het water blijft staan. Bij ontwatering kunnen dergelijke natte bossen in productiegroenlanden omgezet worden. In tijden van dalende welvaart nam de oppervlakte aan broekbossen weer toe. Vanaf de 19e eeuw gebeurde ontwatering zo drastisch dat de oppervlakte sterk achteruitging. Momenteel hebben we in Vlaanderen ongeveer 1700 ha elzenbroekbossen, wat neerkomt op 1,2 % van het actuele Vlaamse bosareaal. Eigenlijk is er een potentieel in Vlaanderen voor 7500 ha elzenbroek...

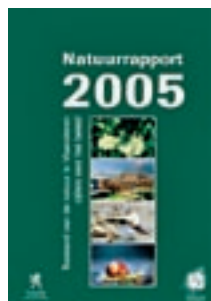
Bronnen:

- Weeda E.J., Westra R., Westra Ch., Westra T., 2003. Nederlandse oecologische flora. KNNV Uitgeverij / IVN, ISBN 90-5011-179-3.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Cursus Bosbouwbeheer – Vegetatiekunde.
- Waterinckx M. & Roelandt B., 2001. De bosinventarisatie van het Vlaamse Gewest. Deel 3: Vegetatiekundige resultaten. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bos & Groen.



Natuurrapport 2005

Het Natuurdecreet van 1997 geeft het Instituut voor Natuurbehoud de opdracht tweejaarlijks een rapport op te stellen over de toestand van de natuur in Vlaanderen. Op 18 mei werd het Natuurrapport – NARA 2005 – het vierde rapport in de rij sinds 1999, voorgesteld. Bos is een essentieel onderdeel van de natuur in Vlaanderen en komt dan ook regelmatig aan bod in het Natuurrapport.



WAT VERTELT HET NATUURRAPPORT ONS NU OVER DE TOESTAND VAN HET BOS IN VLAANDEREN?

In de livijge 496 pagina's is het biotoop bos frequent aanwezig. Bosuitbreiding, bosbehoud, de gezondheidstoestand van ons bos, hun natuurlijk karakter, de aanwezige soorten, vermessing, versnippering, houtproductie, ... te veel thema's komen aan bod om samen te vatten op 2 pagina's. Hieronder een beknopte bloemlezing van een aantal bosgerelateerde besluiten en citaten uit het natuurrapport.

Broedvogels en zoogdieren

Hetaantal voorkomende broedvogels met hoofdverspreiding in bossen en struwelen in 2002 werd vergeleken met het aantal voorkomende bosvogels in 1990. Met de bosvogels gaat het relatief goed in Vlaanderen. De toestand van bijna alle soorten is stabiel of gaat vooruit. Ook voor de zoogdieren werd deze vergelijking uitgevoerd. Voor één bossoort is het alvast te laat: de wilde kat verdween al sinds 1900 uit Vlaanderen.

Natuurlijk karakter van bossen

Het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer becijferde de natuurlijkheid en de kwaliteit van de Vlaamse bossen. Terwijl de maximum haalbare score 100 is, was de gemiddelde score van de Vlaamse bossen 25,9 en haalden slechts vier

bossen een totale score van meer dan 50. Deze zwakke quoterings heeft zowel met de strengheid van het scoresysteem als met de geringe natuurlijkheid van de meeste bosbestanden te maken. De lage cijfers wijzen op een aantal tekortkomingen in het gemiddelde bos in Vlaanderen. Knelpunten zijn onder andere de zeldzaamheid van oude bomen en van zwaar dood hout. Van de Vlaamse bosbestanden bestaat 55% uit bomen van minder dan 40 jaar oud, onder meer doordat het bosbeheer in de voorbije eeuwen traditioneel enkel gefocust was op houtproductie. Het gebrek aan dood hout heeft te maken met de traditionele reflex om bossen 'op te ruimen'. Nochtans brengt dood hout leven in het bos.

Ontbossing en bosbehoud

Aan het huidige tempo van bebossing en ontbossing zal het 127 jaar duren vooraleer 10.000 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Er komt jaarlijks wel 205 ha bos bij, maar er verdwijnt tegelijkertijd 126 ha bos per jaar. In de praktijk komt er dus jaarlijks slechts 79 ha bos bij. Ter vergelijking, 79 ha bos dat is ongeveer 125 voetbalvelden. De bossen die verdwijnen zijn voornamelijk gelegen in woon- en industriegebieden. Om de ontbossing een halt toe te roepen zal de Vlaamse Regering dan ook een oplossing moeten zoeken voor deze zogenaamde zonevreemde bossen. VBV is al jaren vragende partij voor een legalise-

ren van de zonevreemde bossen. De netto winst aan bosoppervlakte is dus veel te laag: in plaats van de huidige 79 ha nieuwe bossen die jaarlijks worden aangeplant, zouden er jaarlijks meer dan 1500 ha moeten bijkomen. Om dit tempo van de bosuitbreiding op te drijven moeten de procedures versoepeld worden, particulieren die wensen te bebossen beter ondersteund worden en moet de communicatie rond bosuitbreiding beter gevoerd worden.

Luchtvervuiling

Luchtvervuiling door vermessing en verzuring bedreigt de gezondheid van de Vlaamse bossen. Luchtvervuiling door stikstof (uit zwavelverbindingen en stikstofverbindingen zoals nitraten en ammoniak) boven de bossen daalt wel sinds 1994, maar bevindt zich nog steeds boven de kritische last. Dit wil zeggen dat de huidige te hoge vervuilingsgraad nog steeds een schadelijk effect heeft op de vegetatie, het grondwater en de bodem. Een verhoogde vervuiling door stikstof in de lucht leidt tot een (1) verhoogde opname van stikstof door de vegetatie, (2) opstapeling van stikstof in de bodem en (3) uitspoeling van stikstof naar het ondiepe grondwater. Hoe langer de stikstofvervuiling in kwetsbare habitats hoger blijft dan de kritische lasten en niveaus, hoe meer vervuillende stoffen er zich opstapelen en hoe moeilijker en duurder het herstel van de habitats wordt. Eenmaal de vervuilingsgraad voldoende verlaagd is en de habitats hersteld zijn, is er de kans dat ecosystemen hun natuurlijke draagkracht ten opzichte van de vervuiling terugvinden.

Bosreservaten

Het bosreservatennetwerk beslaat 2100 ha of 70% van de oppervlakte doelstelling uit het Milieubeleidsplan (2003-2007). Goed nieuws is dat in een bosreservaat van het Zoniënwood op 20 jaar

tijd een biodiversiteit tot ontwikkeling kwam die de vergelijking met oude Centraal-Europese bosreservaten met oerbosrelicten kan doorstaan. In dit bosreservaat worden er in principe geen beheermaatregelen meer genomen, waardoor het bos hier spontaan kan ontwikkelen. In de andere Vlaamse bosreservaten gaat de ontwikkeling naar natuurlijke bostypes met spontane ontwikkeling veel trager, onder andere bij gebrek aan oude bomen. Het herstel van het natuurlijk karakter van de bossen is immers een proces van lange adem. Hoedanook zijn bosreservaten met voldoende dood hout en spontane processen heel belangrijk voor bijzondere faunasoorten: enkele bedreigde soorten (de zogenaamde Rode Lijst-soorten) komen enkel in bosreservaten voor.

Bosreservaten komen voornamelijk voor in bossen van de Vlaamse Gemeenschap. Het erkennen van bosreservaten in andere openbare bossen en privé-bossen blijft echter achter en moet verder aangemoedigd worden.

Hou de Natuurindicatoren in de gaten!

De natuurrapportering maakt steeds meer gebruik van indicatoren. Naast het rapport is er nu ook een website Natuurindicatoren, die voor elke indicator een fiche met cijfermateriaal en beknopte achtergrondinformatie brengt. Het Natuurrapport 2005 (496 pp.) en de brochure 'Natuurrapport 2005 in vogelvlucht' (36 pp.) zijn digitaal beschikbaar op www.nara.be en te bestellen (gratis) via nara@inbo.be of op het nummer +32 2 558 18 34. De website Natuurindicatoren is toegankelijk via www.natuurindicatoren.be. De website zal permanent worden geactualiseerd en dus steeds de laatste juiste cijfers bevatten.





Wat vakantie houden in eigen land. Fietsend, verkennend, genietend, met de nodige verbazing en verwondering. Soms waan ik me in Frankrijk met zijn uitgestrekte velden, dan weer in een stukje groen Polen naast een waterstroom. Het volgende moment duikt er een pittoresk, schattig dorpje op. Zo dichtbij huis en toch nog nooit gezien!

Op het pleintje staan een rij lindes. We parkeren onze fiets tussen de lindes en de muur. Ik loop rond de eerste linde en zie een grappig bouwwerk in dit exemplaar. Is er hier een boomchirurg aan 't werk geweest? Of eerder een kunstenaar? Het doet er niet toe, 't is leuk om zien.



LINDEPLEZIER

De linde met zijn hartvormige, zachte bladeren. Je kan er heel wat plezier van hebben. Zo kan je lindethee maken van de bloesems. Zoek een linde op (niet te dicht bij een weg met veel verkeer) en pluk de bloesems als de bloemetjes op openspringen staan en de meeste nog gesloten zijn. Je mag ook de langwerpige schutbladeren erbij plukken. Laten drogen en dan in een pot of papieren zak doen. Voor thee neem je wat van het kruid, je doet er kokend water op, eventueel wat citroen. Linde werkt kalmerend, helpt je als je verkouden bent, doet koorts dalen en je slaapt er goed van.



In het boekje Daniëlles Bomenboek* lees ik dat je in de lente de jonge, zachte lindeblaadjes en in de herfst de lindebotten bij de sla kan doen. Lindebladeren hebben een uitzonderlijke fijne smaak. De grotere en taaiere bladeren kan je als spinazie klaarmaken.

Ook eens proberen thuis?

* Daniëlles Bomenboek. De verborgen kracht van meer dan 30 soorten bomen en struiken. Daniëlle Houbrechts. Lannoo, Tielt, 1996



KORTE INHOUD Bosrevue NR 13

De classificatie van bosplantengemeenschappen in Vlaanderen

Tijdens excursies of in de literatuur vliegen termen als Querco-Betuletum of het Gierstgras-Beukenbos soms in het rond. In dit artikel wordt uitgelegd hoe plantengemeenschappen in bossen worden beschreven en ingedeeld (geclassificeerd). Daarnaast wordt een overzicht gegeven van de bestaande classificaties van bosplantengemeenschappen in Vlaanderen.

Alles wat u ooit wou weten over exploitatie in eigen regie!

Het gras is altijd groener aan de overkant. Dus opperen Vlaamse bosbeheerders wel eens graag het idee om hout in eigen regie te exploiteren, zoals in een echt bosbouwland als Duitsland gebeurt. Minder schade aan het bos en een hogere opbrengst voor de eigenaar zouden het resultaat zijn, alleen weet niemand dat zeker... Als onderzoekinstelling met een eigen bosdomein nam het Laboratorium voor Bosbouw van de UGent de proef op de som. In deze bijdrage beschrijven we de bevindingen van het experiment.

Natuurrapport 2005: het betere lied komt van de bosvogels

In mei 2005 bracht het Instituut voor Natuurbehoud het vierde Natuurrapport uit. De bossen, met hun oppervlakte die bijna vijf keer groter is dan de natuurreservaten, vormen een belangrijk element in het Natuurrapport. De signalen uit de bossen behoren bovendien tot de meest hoopgevende. In dit artikel vatten we voor u de belangrijkste conclusies van dit rapport samen, voor wat het bos betreft.

Abonneren op Bosrevue in combinatie met Boskrant € 25 (jaarabonnement). U kan ook 1 exemplaar bestellen (€ 6/stuk, inclusief verzendkosten).

VBV NAJAARSKALENDER 2005

2-9 oktober

Week van het Bos "Herbos jezelf" (overal in Vlaanderen) zie www.weekvanhetbos.be
Met zondag 2 oktober overhandiging Bosmemorandum VBV aan Vlaams minister voor Leefmilieu Kris Peeters

Zondag 16 oktober

Paddestoelenwandeling in het Peertsbos (Herentals). Vertrek om 14u.

Meer info op pag. 5

Studentenwerkdag in VBV-bos (Wachtebeke) voor studenten en VBV-leden

Zaterdag 29 oktober

VBV-studiedag "secundaire boomsoorten" door Werkgroep Pro Silva (Mechelen).

Info en inschrijven: mariette.dhulster@vbv.be (zie pag 5)

Zaterdag 22 en zondag 23 oktober

VBV-infostand tijdens opendeurweekend Duurzame Ontwikkeling

meer info later op www.vbv.be

Zaterdag 26 november

Aanplanten van het Vredesbos in Vilvoorde ism Vredesbeweging

Nog op de agenda:

Aanplantingen nieuwe CO₂ bossen in Limburg

Meer informatie over de VBV-activiteiten vind je op www.vbv.be